

АРНАЙЫ МЕКТЕПТІҢ МАТЕМАТИКА САБАҒЫНДА ДИДАКТИКАЛЫҚ ҚҰРАЛДАРДЫ ПАЙДАЛАНУ ЕРЕКШЕЛІКТЕРІ

Заманбекқызы Б., 4 курс студенті

І.Жансүгіров атындағы Жетісу университеті, Талдықорған қ.

E-mail: balaussazamanbek@mail.ru

Арнайы мектеп тәжірибесі көрнекі құралдарды тиімді пайдалануды қолдайды, сабақта нақты құбылыстарың маңызды жақтарын оқыту, оларды бөлшектерге бөлу, оны топтаудың маңызды белгісінде елестету немесе түсіну негізі жатыр.

Тірек сөздер: арнайы мектеп, математика сабағы, дидактикалық құралдар.

Опыт спецшколы способствует эффективному использованию наглядных пособий, в основе которых лежит обучение существенным аспектам реальных явлений на уроке, разбиение их на части, воображение или понимание ее в важном признаке группировки.

Ключевые слова: специальная школа, урок математики, дидактические пособия.

The experience of the special school contributes to the effective use of visual aids, which are based on teaching essential aspects of real phenomena in the classroom, breaking them into parts, imagination or understanding it in an important feature of grouping.

Key words: special school, mathematics lesson, didactic tools

Арнайы мектеп тәжірибесі көрнекі құралдарды тиімді пайдалануды қолдайды, сабақта нақты құбылыстарың маңызды жақтарын оқыту, оларды бөлшектерге бөлу, оны топтаудың маңызды белгісінде елестету немесе түсіну негізі жатыр. Бұрын көрсеткендей пайдалы және осындай көрнекі құралдар, бейнелі суреттермен, схемалармен байланысты оқушылардың ойлауының нақтыдан абстрактілігіне өтуін жеңілдетеді.

Әрбір көрнекі құралдар оқу үрдісінде орындалатын спецификалық функциямен қамтамасыз етіледі.

Объект жөнінде және құбылыстардың динамикалық қолдануының маңызды жағын жан-жақты елестету өте жиі оқытылады. Бұл балалардан жануарлардың өмірі туралы бейне, кейбір табиғи құбылыстар және тарихи оқиғалар туралы мысалдардың құрылуы талап етіледі. Бұл жерде әсер ететін құралдар көрнекі кинофильмдер және кинофрагменттер болады. Мұндай кино көріністің артықшылығының жоғалып кетуі объектіні оқытқанда жеке жағы қарастырылады. Бұл статикалық көрнекілікті береді. Сондай-ақ демонстрациялы кесте, диапозитив, таратылған иллюстрациялы материалдармен жұмыс.

Сабақ үстінде әр түрлі көрнеі жағдайларды құру, өзгерту рұқсат етіледі. Ол үшін иллюстративті материалдар жинағы немесе бормен салынған суреттер, сызбалар және жазулар қолданылады.

Мұндай көрнекі құралар санына магнитті тақта және фланелеграф, көпшілігінде бірдей қолданылады. Көрнекі құралдар оқытылатын объектіні белгілі жағын моделдейді және осы модель арқылы түпнұсқасын елестетеді.

Оқу барысында мұғалім көрнек құралдармен жұмыс жасағанда 3 кезенді қолдана оқыту керек. Ең бірінші – көрнекі құралдардың өзіндік мазмұнын талдау. Оқушы, мысалы, картинаны қарағанда, онда не салынғанын көру керек. Екінші кезеңде тенденцияның құрылуы оқушылардың көрнеі құралдардың түпнұсқасын танып ойлауы, оны ойлау әрекеті тұрғысында жүргізу көзделеді. Үшіншісінде – оқу тапсырмаларын орындау, байланысты қалыптасқан бейнені бекіту.

Сабақта әр түрлі дидактикалық функциялар және көрнекі құралдар жинағы талап етіледі. Осы жағдайда әрбір сабақ тапсырмасы нәтижелі түрде шешіліп, үлкен жетістікке жетеді.

Көрнекі құралдарды қолдану дәрежесі оқытудың әр түрлі баспалдағында сипатталады. Көбінесе төменгі сыныпта толық қолданылады, жүре пайда болғанын білімнің индуктивті жолы кеңінен қолданылады., жүре пайда болған білімнің индуктивті жолы кеңінен қолданылады. Көрнекі құралдардың көп түрлілігі бұл жағдайда оқытылатын құбылыстардың әр түрлі жақтарын ашуды талап етеді. Бұл жақтардың әрбір бөлігі белгілі көрнекілік түрлерінің көмегімен айқындала алады.

Көрнекі құралдарды таңдау арқылы әрбір оқыту пәнін және әрбір сабақ мазмұнын спецификалық мүмкіншіліктерімен қалыптастыру Ю.К.Бабанскиймен келіспеуге бомайды. Көрнекілік шеттен тыс айналысу абстрактілі ойлаудың дамуын тежейді, онсыз шындықты тану мүмкін емес. Көрнекілікті қолдану оқушылардың зейініне әсіресе тақырыптардың негізгі идеясын тануда көрнекі – бейнелі, сөздік – логикалық есін ерекшелендіреді [1].

Оқу үрдісінде көрнекі құралдарды қолдану өзіндік мақсат емес, тек құралдар көрнекіліктермен шектен тыс айналысу оларды дұрыс қолданбау түсініктерді қалыптастыруда қиындықтар туғызады.

Оқыту процесінің қоятын талаптарының бірі оны көрнекі етіп жүргізу. Көрнекі оқытудың негізгі мәні сабақты түсінікті етіп жүргізу үшін тиісті құралдар пайдалану немесе сабақты тәжірибие қою арылы өткізу.

Оқу материалдарын сөз арқылы түсіндіру толық нәтижеге ие болмайды. Өйткені, оқушы мазмұнды құрғақ жаттап алса, онда ол мазмұнның қандай нақты бейнелерді білдіретінін білмейді. Мұның себебі сабақ мазмұны нақты көріністермен берік ұштастырылмағандығынан болып отыр. «Тіпті ғылым жетістігі болып табылатын жаңа ой-пікірлердің бәрі де, нақты бейнелердің негізінде болмақ». Өйткені, бала игеретін ұғымдардың бәрі де нақты бейнелердің, көрнекі оқытудың негізінде жүзеге асады.

Арнайы мектептің бастауыш сыныптарында көрнекіліктердің жиі қолданылатын себебі – баланың ой-өрісі әлі қалыптаспаған, нақты бейнелерге сүйенуді қажет ететіндігінен болады. Мысалы, сауат ашу кезеңінде А дыбысының айтылуы мен жазылуын жалаң күйінде түсіндіргеннен, алманы көрсетіп тұрып, А дыбысының бұл сөздің алдында және соңында келтінін ұғындырса, балалар тез қабылдайды. Көрнекіліктің мақсаты – сол нәрселердің өзін ұғындыру емес, белгілі материалды түсіндіруде тірек ретінде қолданылуында болып отыр. Өйткені, баланың жас ерекшелігіне байланысты көрнекі тіректерге сүйенбейінше өз бетімен оқу тапсырмаларын меңгере алмайды. Мұның себебі балада абстрактілік бейнеге қарағанда нақты бейнені қабылдауға жеңіл болғандықтан, негізінде соған сүйенеді. Бұл ерекшелік бірінші сыныпта ғана емес, бастауыш сынып оқушыларының бәріне де тән қасиет.

Сабақта көрнекілікті үнемі көрсете беру нәтиже бермеуі де мүмкін, сонықтан оқу мазмұнын ауызша түсіндіру мен көрнекіліктерді ұштастырып, бірінен соң бірін алмастырып отырған дұрыс. Егер мұғалім сабақ материалын үнемі ауызекі баяндаса, онда оқушы миының белгілі бір орталығы қатты қозуының салдарынан ол тежелуге айналып, тез шаршатады.

Сөз бен көрнекіліктерді қалайша ұштастыруға болады? Л.В.Занковтың зерттеу нәтижелеріне қарағанда, негізінде оның мынадай төрт түрі бар [2]:

1. Оқушылар көрнекілікті назар сала бақыла отырып, оның мазмұнын ашатын мағлұматтарды өз беттерінше жинақтайды. Мұғалімнің міндеті: бақылаған кезде неге мән беруге бағыт беріп отыру

2. Көрнекілік мазмұнын мұғалімнің өзі баяндап шығады. Яғни, балалар мағлұматтарды көрсетілген нәрселерден алмайды, мұғалімнің әңгімесінен

3. Мұнда көрнекілікті бақылау нәтижесінде алынған мағлұматтар мен ос жөнінде бұрыннан білетіндеріне сүйене отырып түсіндіру.

4. Мұғалім оқушылардың көрнекіліктен жинақталған мәліметтері бойынша ой қорытындысын жасауға ұмтылдырады. Балалардың ескермей, мән бермей кеткен жерлерін ұстаз толықтырып айтып шығады.

Оқу тиімділігін көрнекі құралдар арқылы арттырудың ғылыми негіздерін зерттеуші В.И.Евдокимов өз еңбектерінде көрнекілікті материалдардың қасиеті мен ерекшеліктерін оқу процесінің түрлі жағдайларында зерттеу және оның ең маңызды міндеттерін жүзеге асырудың тиімді тәсілдеріне негізделген зерттеуде ғана түрлі дидактикалық мәселелерді шешуге көрнекіліктің тигізетін әсерін айтқан [3].

Сабақты оқулықпен шектелмей түрлі әдістер, ойындар, көрнекі құралдар пайдалана өткізу оқушылардың ой - өрісін дамытады, оларды жалықтырмайды. Әсіресе қолдан жасалған, көрнекі құралдарды пайдалану оқушы білімін нығайтады.

Мұндай құралдарды сабаққа пайдаланудың өзіндік ерекшелігі бар. Себебі, мұғалім күнделікті іс-тәжірибесінде сабақ тақырыбына байланысты пайдалану әдістері мен оқушы санасына жеткізуді көздеген мақсатына орай - көрнекі құрал әзірлейді. Көрнекі құрал әзірлеуде мұғалім өзінің іс - тәжірибесін қамтуға тиісті болған әдіс үлгілерін игеруге талпынумен қатар, көрнекі құралды жасау кезінде пәнаралық байланыстан бастап, сол сабақта шәкірттерге берер тәрбиенің түрлеріне дейін назардан тыс қалдырмайды. Өзінше жасаған көрнекі құралдың кем - кетігін қайта істеп толықтырып отыру оқушыға берілген білім негізін тереңдете түсумен қатар, мұғалімге шығармашылықпен жұмыс істеуге кеңінен жол ашады. Жақсы көрнекілік - қабілет көрсеткіші.

Есептермен жұмыс істегенде балалардың мұғалімнің әр түрлі тапсырмалар бойынша өздігінен есептер құрастыруға жаттықтыру аса қажет [4].

Есеппен байланысты творчестволық тұрғындағы әр алуан жаттығулар (берілген сұрақ бойынша есеп шартын құрастыру немесе берілген шарты бойынша есеп сұрағын тұжырымдау; артық немесе жетпей тұрған мәліметтері болатын , сондай - ақ шарты мен сұрағының арасындағы сәйкеспеушілік , тіпті қайшылық кездесетін есеп сұрағын немесе шартын түрлендіру қажет болатын жаттығулар) қарастыруға ерекше көңіл бөлу керек, және бұларды орындау есеп шығаруға үйрету үшін пайдаланатын қосымша әдістемелік тәсіл деп түсінуге керек. Әсіресе берілген есептің тексті бойынша оған кері есептер құрастыру және шығаруға баса көңіл бөлінеді. Сонда есептің жұбын, үштігін және т.с.с. қатарынан қарастыру мүмкін болады. Әсіресе бір ғана негізгі жай есепке кері екі есеп құрастыру және шығару, оларды салыстыру сияқты іс - әрекеттерді орындау сәйкес амалдарды таңдап алуға септігін тигізеді. Осындай жұмыстар , суреттеу, қысқаша жазу, шешуі және т.с.с. жүргізілуі тиіс. Мұнда амалды дұрыс, әрі сенімді алмастыруға себебі тиетін көрнекілік түрлерін, әр алуан әдіс-тәсілдерді қолдану арқылы оқытудың ең негізгі нәтижелерінің бірі - жай есептерді шығаруға қатысты білім қалыптастырыла бастайды.

ӘДЕБИЕТТЕР:

1. Г.Е. Сухарева Клинические лекции по психиатрии детского возраста.М., 2005.
2. Коменский Я.А. Ылы дидактик Москва, 1955
3. Ушинский К.Д. Көрнекілік түрлері» АПН, 1947
4. Байтұрсынова А.А. «XIX – XX ғасырдағы қазақ ағартушыларының мүмкіндіктері шектеулі балалар туралы ой-пікірлері»//Вестник АУ имени Абая, серия «Педагогические науки». Специальная педагогика. – 2013. №2 (4).